

יצחק סיני : הסוציאליזם האסיאתי

בסוף מלחמת-העולם השניה הופיעו בדרום-מזרח אסיה מספר מפלגות מדיניות המתקראות סוציאליסטיות. בהרבה מובנים הן נבדלות זו מזו. בכל אחת מהן ניפרת התכונה הלאומית המיוחדת של ארצה ובכולן כאחת ניפר שוני של השפעות אידיאולוגיות ומדיניות. אבל יש להן הרבה קווים משותפים ובגללם אפשר לקבוע שהן משתייכות לסוג פוליטי מובהק לעצמו.

בדרום-מזרח אסיה קם הסוציאליזם כורם רעיוני ומדיני בתוך התנועות הלאומיות השונות שחתרו לשיחורור מעול השלטון המערבי. תנועות שצצו באיזור כולו בין מלחמת-העולם הראשונה לסוף השניה. להבדיל מן הקומוניזם, לא שאב השראה מבחור כי אם התפתח כפועל-יוצא מתהליך המרי הלאומי. בתחילה לא היה אלא אגפה השמאלי של התנועה הלאומית, אך משעה שהשיגו הארצות האלו ריבונות מדינית הופיעו קבוצותיהן הסוציאליסטיות כגופים בלתי-תלויים. כך היה בהודו, מקום שהיו הסוציאליסטים תחילה מיעוט בתוך הקונגרס הלאומי ההודי ואחרי-כן ניתקו מעליו והקימו מפלגה של אופוזיציה. בבורמה ובאינדונזיה הקימו הסוציאליסטים מפלגות משלהן, לאחר שמילאו תפקידים ראשונים-במעלה בתנועות הלאומיות של הארצות ההן.

הנסיון המשותף של שלטון זר ומאבק לעצמאות לאומית הוא אפוא הרקע והשטח בו מצא הסוציאליזם האסיאתי את עצמו ובו פיתח את תכונותיו היחידות-במינו. אי-אפשר כלל להתחיל להבין את הנטיות, המשפטים-הקדומים, המניעים והמטרות של הסוציאליזם האסיאתי בלי להביא בחשבון את הסתבכותו העזה עם כוחות הקולוניאליזם והלאומיות.

הלאומיות היתה, ועודנה, הציר, כוח-הדוחף החשוב והמכריע בחייהם של המנהיגים הסוציאליסטים האסיאתיים; הציר שעליו סובב עולמם הערפי, היצרי והרעיוני. רוב הסוציאליסטים באסיה רואים בנשיאת דגלה של הלאומיות ובהקעתו של הקולוניאליזם את ראשיתן וסופן של המידות הטובות והחכמה בפוליטיקה. אפילו בקרב המיעוט, שאפקיו המדיניים אינם מצטמצמים בלאומיות, עדיין המציאות של שלטון זר והמאבק כנגדו מפעמים מיתרים עמוקים של אהדה אינסטינקטיבית הגוברים על כל שיקול אחר. מתוך הנסיון הצורב הזה נתרקמו אידיאולוגיות, עובדו קווי-מדיניות לאומיים, קמו וצמחו אישים.

יתר על כן, התעסקותם בלאומיות הניעתם להיצמד לעבר הקרוב של אופוזיציה, לזכרונות של מאבק, יותר מאשר לממשות הנצחון, ובמידה מסופנת הגבילה את יכולתם לקדם את פני הבעיות הדוחקות של התקופה שלאחר העצמאות. רבים מן המהפכנים מריהנפש והעשוקים מלשעבר נטלו עתה לידיהם את השליטה על

ענייניהם הלאומיים והגשימו באורח מוחשי מאד את שאפותיהם לשלטון, מעמד, סמכות ומרות. אחדים מהם שוררים בביתם, וכולם כאחד זוכים לכבוד ויקר מחוץ-לארץ. ואולם שינוי דראמתי זה בגורלם לא פטרם מרגשות הנחיתות ומן הגאווה הלאומית הפצועה מלשעבר. בארצות הנחשלות האלו, שבהן יש צורך במפעלים חדשניים כבירים ונועזים וברנסנס לאומי לאמיתו, לא עלה בידי הסוציאליסטים המקומיים להיטהר מן ההשפלות והטינות מימים-עברו ולהכשיר עצמם למאמצי-הענקים המעודדים להם. כיחידים כך גם אומות יכולות למצוא מנוח ובטחון בעולם — במידה שאמנם הדבר אפשרי בכלל — רק אם אינן לוחמניות בשחצנותן אף לא מיוסרות רגש של פיגור; אין להן אלא לחוש ולדעת שהן יוצרות. רק בכור-המצרף של מאמצי-ענק, של מפעלים לאומיים ואישיים גדולים, תוכלנה לחשל אותו בטחון-עצמי ואותו כבוד-עצמי אשר יאפשרו להן לעמוד בפני העולם בתנאים של יתר-שוויון. אבל דבר זה אף לא החל להתרחש.

בהתנגשותן עם אימפריאליזם שאותו זיהו עם הקאפיטליזם, נטו הרבה מן היסודות הקיצוניים ביותר בתוך התנועות הלאומיות האלו לרעיונות סוציאליסטיים, הן בחינת מכשירי-עזר במאבק לחירות הן בחינת ציור ערפלי של חברת-העתיד שאותה קיוו להקים אחרי השגת העצמאות. בשנות-העיצוב הראשונות הללו מילאו רעיונות מארקסיסטיים את התפקיד המכריע בעיצוב הסוציאליזם שלהם.

ואולם הם נמשכו אל המארקסיות לא מפני שהבינו או קיבלו את בקרתו הקיצונית על התרבות האסיאתית, או את גישתו הראציונלית לחיים, אף לא משום שראו בו את אחת התנועות שחוללה התפתחות הציביליזציה התעשייתית והחילונית של המערב. גם רחוקים היו עד מאד מלקבל את ההנחה המארקסיסטית, שהיתה גם ההנחה הליברלית הכללית של המאה הי"ט, שהציביליזציה התעשייתית המערבית החרוצה והנמרצת, שהיתה קרקע-הפגישה המשותפת לכולן, היא החברה המהפכנית היוצרת ביותר שידעה האנושות מעודה, על אף כל מומיה ועוולותיה מנקריי-העיניים. המארקסיות שכבש את לבם ושאותו מוכנים היו לספוג היה דבר מורכב ומסעיר הרבה פחות, ושמרני יותר. גישתם למארקסיות היתה בררנית וזהירה עד מאד. הם שאלו ממנו רק מה שהתאים לאינטרסים ולמשימות הקרובים שלהם וקיבלו ממנו רק אותם רעיונות שאותם יכלו לעכל בנקל ובלי לפגוע הרבה מדי בהשקפתם הלאומנית הכללית. היין המשפר של המארקסיות נוסח המאה הי"ט, ובעצם של הציביליזציה הליברלית, הכרח היה למהול אותו במים רבים ולהקלישו הרבה בטרם יוכלו בכלל לטעום ממנו.

אבל המארקסיות סיפק כמה משענות טובות ומועילות. בצורה הפרמיטיבית יותר של לניניזם-סטאליניזם נתן בידם כלי ניתוח ובקורת נוחים — החלטיים, פשטניים ומשביע-רצון מבחינה פסיכולוגית — לאימפריאליזם שעליו הכריזו מלחמה גלויה ואשר פרש עליהם את שלטונו. דעותיו הלוחמניות והקיצוניות, קריאותיו למאבק המונים ללא-פשרה, הדגש אשר שם בתעמולה המונית, חרם, שביתות ואפילו פעולות מרדות סיפקו את דרישותיהם הרוחניות לדחייה בוטה יותר של שליטיהם

הזרים. דעותיו הלוחמניות והקיצוניות היו כעין כלי־נשק רעיוניים חדשים שניתנו בידיהם, שבהם יכלו לקום נגד היסודות המתונים יותר בתנועות הלאומיות שלהם. במארקסיות מצאו „חוד קשה למאבק החירות“. הוא שיווה אופי ראדיקלי ומהפכני לאנטי־אימפריאליזם שלהם והפיח בהם הרגשה חולפת של יתר כוח ויתר בטחון־עצמי. הרעיונות המארקסיסטיים המציאו כיוון חדש למרץ הפוליטי שלהם, מתוך שדירבונם לארגן איגודים מקצועיים והסתדרויות איפרים לחיזוק המאבק הלאומי. משעה שבאו במגע עם „המונים“ בארגונים האלה עמדו פנים־אל־פנים עם „השאלה החברתית“, ודבר זה אילצם לראות את ענייני הנורא של עמיהם ולנסות למצוא דרכים להתגבר עליו. בהקשר זה נעשה המארקסיות על־פי גירסתם הפרי־מיטיבית בשורה טעונת מטען רגשי, נושאת נבואה והבטחה כאחת. היא ניבאה שזאה וחורבן לשליטים, בחינת גמול ושילם על השלטון בו החזיקו ימים כה רבים; בתוך כך הבטיחה עתיד אוטופי של הרמוניה חברתית, שלום, צדק ופריחה חמרית, שכולם יבואו אוטומאטית (כפי שהאמינו אחדים מהם, כמדומה) בעקבות נצחון המהפכות הלאומיות שלהם, כפיצוי מלא על כל התנאים הנחותים והמשפילים שנאכפו, כפי שסברו, על החברות שלהם. ולבסוף זיהו את המארקסיות עם המהפכה הרוסית ועם כוחה והצלחותיה הגוברים של המדינה הרוסית, ודבר זה היה להם למקור עידוד רב לשאיפותיהם למעמד ממלכתי עצמאי.

יחס אמביוולנטי לרוסיה

אף כי הגו הערצה מרובה לרוסיה הסובייטית, בכל־זאת מעולם לא קיבלו את הדרכטה בניסוח תכניותיהם. דבר זה (כמו גם חילוקים רבי־משמעות בפסיכולוגיה ובמזג אישי) היה סלע־המחלוקת העיקרי בינם לבין הקומוניסטים. מעולם לא היו להם קשרים ארגוניים או כספיים אל הקומוניסטים, ועם זאת ניסו הקבוצות הסוציאליסטיות בתחילת פעולתן המדינית לשתף פעולה עם המפלגות הקומוניסטיות המקומיות.

אכן, מעט־מעט החלו מגעיהן עם הקומוניסטים המקומיים והמאורעות ברוסיה גופה לקוסס את הערצתן לקומוניזם ולבסוף הכזיבו. בהודו בא הניתוק מן הקומוניסטים המקומיים אחרי שקיבלו הסוציאליסטים את הקומוניסטים לשורות מפלגתם, במאמץ להגשים את האחדות הסוציאליסטית בשעה שעדיין היו הסוציאליסטים פועלים בתוך מפלגת־הקונגרס. ניסיון זה, שנמשך ארבע־יחצי שנים, לימדם לקח בליישכת. הם התנסו מכלי ראשון בחוסר־המצפון הגמור של הקומוניסט ותפסו את העובדה הפוליטית שלקומוניסטים משמשת סיסמת האחדות הסוציאליסטית טכסיס בלבד לחתור תחת הסוציאליסטים ולהשתלט על ארגונם. באינדונזיה הוקמה ב־1945 מפלגה סוציאליסטית מאוחדת. עד־מהרה ניתן להבחין בתוך המפלגה הזאת בשתי קבוצות נבדלות. על האחת נמנו לאומנים בעלי השקפות סוציאליסטיות שמאליות. אל השנייה השתייכו קומוניסטים שהסתנוו למפלגה כדי לכבשה מפגנים. הסיכסוך בין השתים הביא לא רק לידי קרע בתוך

הארגון עצמו אלא גם לידי כך שהסוציאליסטים יצאו חלוצים, לאחר כמה שבועות של קרבות עזים ועקובי־דמים, לדכא את המרד שאורגן בידי הקומוניסטים נגד הרפובליקה האינדונזית של 1948. רק לאחר הנסיון הזה, היקר ביותר אך המאלף ביותר, בבוגדנות ובמרד קומוניסטיים יכלו הסוציאליסטים האינדונזיים לחזור ולהקים את מפלגתם העצמאית שלהם ב־1949.

גם הערצתם הלוהטת לרוסיה הסובייטית החלה להצטנן משהחלו להבחין בטיבו האמיתי של המשטר הרוסי. קצתם נוסו בהלם הגדול הראשון שזיעזע את אמונתם בקומוניזם הרוסי בעת הטיהורים של שלהי שנות ה־30, שבהם חוסלה המשמרת הוותיקה של המהפכה. אחרים זקוקים היו למקרי־הלם נוספים עד שנתפקחו ונתאכזבו. החוזה של סטאלין עם היטלר; נפתוליהם והפוכותיהם של הקומוניסטים המקומיים עם שהוצרכו להסתגל לכל עיקול נוסף במדיניות הרוסית; חבלות הקומוניסטים בתנועותיהם הלאומיות בימי מלחמת־העולם השנייה; מדיניות ההת־פשטות הרוסית לאחר מלחמת־העולם השנייה; גירושו הגס של טיטו מן הקומינטרן על־ידי סטאלין; הידיעות המתרבות והולכות על אִפיה הטוטאליטרי של החברה הרוסית, הדיכוי האכזרי של המהפכה בהונגריה — כל הגורמים האלה סייעו לניתוק האידיאולוגי הסופי בינם לבין הקומוניזם הרוסי. גורם נוסף וחשוב באכזבתם, על מישור אחר, נתגלע משהכירו בכך שהקומוניזם הסובייטי אינו אלא בתרגון של הציביליזציה הטכנולוגית בת־זמננו, בלתי־אנושית ומאיימת יותר מן הדגם המערבי המקורי אך מוטבעת בבירור בחותם אותם המניעים היסודיים ומגלמת קריאת־תגר מאותו סוג על מסורותיהם המקומיות שלהם. מלבד זאת גם החלו כל המשטרים הלא־קומוניסטיים של דרום־מזרח אסיה להרגיש בשנים האחרונות בסכנה העצומה, הגוברת והולכת, הנשקפת לקיומם הלאומי העצמאי מן השאפות המופלגות והשוקקות של הקומוניזם הסיני.

כל החוויות המדאיגות והמבהילות האלו, כמו גם הידיעה החדשה על הקומוניזם הרוסי והסיני, חוללו שינוי חריף בכיוון מחשבתם. הם החלו לתפוס ביתר־בירור שחילוקי־הדעות בינם לבין הקומוניסטים אינם מצטמצמים בשאלות מעשיות או דוקטרינאריות ממדרגה שניה אלא סובבים על עניינים יסודיים הרבה יותר מפפי ששיערו תחילה. הם נאלצו להעריך מחדש הרבה מן הרעיונות שבהם החזיקו קודם־לכן ולתור אחרי יסודות רעיוניים חדשים לבנין הסוציאליזם האסיאתי שלהם.

הסוציאליסטים של אסיה, שסלדו מגילוייו האכזריים של הקומוניזם ומהגזמותיו הטוטאליטריות, הגדירו את מטרם הפוליטית הפללית במטושטש בשם סוציאליזם דמוקרטי. ואולם בשנים האחרונות החלו קולות חשובים להעמיד בסימן־שאלה את זיקתה ושייכותה של הדמוקרטיה המערבית לתנאים של אסיה. מתוך שלא יכלו, לא רצו, ואולי גם לא היו מסוגלים להשתלב במסגרת הסוציאליזם המערבי, העלו את הדוגמה של סוציאליזם אסיאתי נבדל, השונה מן הסוציאליזם המערבי לא רק באנטי־קולוניאליזם שלו, בקו אי־ההזדהות בענייני העולם, אלא גם בערכי־

התרבות היסודיים שלו ובעובדה כבדת המשקל שעליהם לפעול בחברות איפריות ובלתי־מפותחות „של מיליונים רוחשים וטכנולוגיה ירודה“, עובדה המחייבתם לנקוט דרך משלהם בפיתוח הסוציאליסטי. עתה שהשיגו את העצמאות הלאומית פועמת ברבים מהם התשוקה לגלות, במסורות הלאומיות שלהם, את ההשראה הרעיונית והתרבותית למושגיהם הפוליטיים ולתכניותיהם החברתיות. מתוך כך קיימת בהרבה מן המפלגות האלו תנועה של שיבה אל סמלי־אבות ומסורות־אבות, אל ארצות חשיבה וחיים מקומיים־מובהקים יותר.

אלה המחזיקים בשלטון נעשו זהירים ומאופקים הרבה יותר במדיניותם הפנימית, נוכח הקשיים העצומים במימשל, בהעלאת רמתן של חברותיהם הנחשלות ובהשגת תוצאות מהירות ודראמטיות. רוח זו של זהירות נעדרת ממדיניות־החוץ שלהם. בפרט בהודו גרמו עוצם הבעיות העומדות בפני הארץ, המאמצים הכבירים הדרושים כדי להמריץ לפעולה את המון־העם הסביל, הנרפה, שונא־התמורה שיסוגו הסוציאליסטים המקומיים אל תכניות פיתוח פשוטות יותר, רציפות־סכנה פחות ותובעניות פחות. אבל בכל מקום הצטמצמו האפקים, באה כניעת פ־אטאליסטיים למסיבות וירידה תלולה בשאפות ובתקוות.

כל הזרמים הרגשיים והמדיניים האלה, בצירופם, הביאו בסך־הכל לידי רתיעה כללית מהיענות לקריאת־התגר האדירה שחוללה פגישתה של אסיה עם התרבות המערבית.

מכאן נעבור למדגם מצומצם של הנסיונות ל„מחשבה חדשה“.

בורמה

הסוציאליסטים של בורמה הם הפחות מפותחים מבחינה עיונית והיותר פראגמאטיים שבכל הסוציאליסטים של אסיה. בחפשם להם יסודות רעיוניים חדשים העלו את הרעיון החדש של איחוד הבודהיזם והמארקסיזם בחינת תכנית לסוציאליזם בבורמה. הם טוענים כי המארקסיזם עוסק רק בענייני העולם־הזה ומבקש „להשביע את צרכי החיים החמריים“. לעומת זאת, הפילוסופיה הבודהיסטית „עוסקת בפתרוןם של עניינים רוחניים, כדי לתת סיפוק רוחני בחיים וגאולה מן העולם הזה“. לפיכך סבורים הם כי מצאו חפיפה מהותית בין שתי הפילוסופיות האלו המנוגדות זו לזו. זאת ועוד: טוענים הם כי המארקסיזם מסייע לאדם להיות בודיסט טוב יותר וכי לימוד הבודהיזם מביא בהכרח לידי קבלה תקיפה יותר של המארקסיזם. (או בא סוה, לשעבר ראש ממשלת בורמה, בספרו „המהפכה הבורמנית“).

עם זאת מדגישים הם שהמארקסיזם שלהם אינו העתק שיטותיו של שום אדם וכי המהפכה הבורמנית שלהם מנוהלת על־פי שיטות ועקרונות בורמניים. לאמיתו של דבר הרי המארקסיזם שלהם, בלשון התכנית המעשית שעיבדו בשביל בורמה, מתבטא בתכניות המקובלות עתה על הכל לפיתוח בתעשייה, בחקלאות, בתובלה, בכריאות, בחינוך ובשירותים החברתיים, שיחד עם ההלאמה של אוצרות־מפתח לאומיים נעשו קו משותף לרוב המשטרים הלא־קומוניסטיים של דרמ־ז אסיה.

בד בבד עם התכנית הזאת לפיתוח חברתי יש הדגשה תמידית וגוברת של הדת הבודהיסטית והערכים הבודהיסטיים ותחיית המסורות, הפולקלור ודפוסי התרבות העתיקים של בורמה. קוממו את הריסותיהן של פאגודות עתיקות, הקימו מרכזי התבוננות לפונג'ים, בנו פאגודה ענקית חדשה לשלום העולמי ועודדו חגים וחגיגות בודיסטיים. חלק לא קטן מן המשאבים הלאומיים הוקדש להפצת הבודהיזם ולהחייאתו. הפרלמנט של בורמה הרחיק לכת עד כדי כך שב־1 באוקטובר 1951 קיבל החלטה בוז הלשון: „שהפרלמנט הזה מכריז על אמנתו האיתנה כי יש צורך לקבוע אמצעים שיעזרו לאדם להתגבר על תאות הבצע (לזבא), השנאה (דוזה) והמרמה (מוהא). שבהם נעוץ שורש כל אלימות, הרס ואש המכלים את העולם“.

אכן, הסוציאליסטים הבורמנים עשו בתוך כך גם נסיון להכניס לבורמה תיעוש ומודרניזציה, להשיג את המערב בשטח הטכנולוגי ולהפיח משנה־חיים־ועוז באותם מוסדות עתיקים שהם חלק אורגאני מן החברה האגרארית הפשוטה שהתפתחה משך מאות־השנים בהן היתה בורמה מופרשת מן העולם החיצון. הנסיון הזה לבוא על עם שתפיסותיו ותגובותיו הן טרום־מדעיות, שפסח עליו הדחף הראציונליסטי של ההשכלה האירופית, שיחסיו החברתיים והכלכליים הם טרום־רכושניים והוא עומד בפני מחסור אכזרי באנשי־שלטון־ומינהל מאומנים ומנוסים, ולהטילו לתוך המים הנגרשים של תיעוש ומודרניזציה בלי כל מאמץ להכינו לנסיון החדש הזה על־ידי רפורמציה תרבותית ורוחנית הריהו נסיון נמהר, שכוח חיותו מפוקפק מאד, כמדומה.

הודו

מצד שני, בהודו המהלך העיקרי של המחשבה הסוציאליסטית הוא בכיוון של מיוזג הסוציאליזם עם הגאנדיזם. ראש נושאי־דגלה של המגמה הזאת החדשה הוא המנהיג הסוציאליסטי הידוע, האהוב והמכובד עד מאד, ג'יאפראקאש נאראיאן. להבדיל מכמה מנהיגים סוציאליסטיים אחרים, שהטפתם לשביל־התפתחות סוציאליסטי־אסיאתי מובהק נובעת מרוח של מרידה עזה נגד המערב, הרי הסוציאליזם ההודי בגירסתו של נאראיאן נובע דווקא מהזדהותו הגמורה עם אורח־החיים ההודי, ומהכרתו, עם כל שתהיה אולי דו־ן־קישוטית ואוטופית, שהודו בת־זמננו אי־אפשר לה ואסור לה לקבל שום דגם אחר של התפתחות חברתית. ואולם בכל גישתו מובלעת דחייה גמורה של הערכים הכלכליים, התרבותיים והחברתיים של המערב.

נאראיאן יוצא מן ההנחה שקיים דמיון רב בין השיטות הכלכליות של רוסיה והמערב, שהרי שתיהן מיוסדות על „ריפוזים גדולים של ייצור, פיתוח תעשייתי המתבטא במכונות־ענק, פריזן גבוה מאד והשקעת־הון מרובה“ (צ'ארלס א. טאטל: החופש התרבותי באסיה [אנגלית]; ורמונט & טוקי, ע' 217). הוא מאמין כי צורה זו של חיים כלכליים אינה הולמת תרבות־אנוש שתכלול את החירות וכי גיבוב המכונות חסר־הלב, החתירה הקדחתנית אחר רמת־חיים עללה בתמידות, היתה

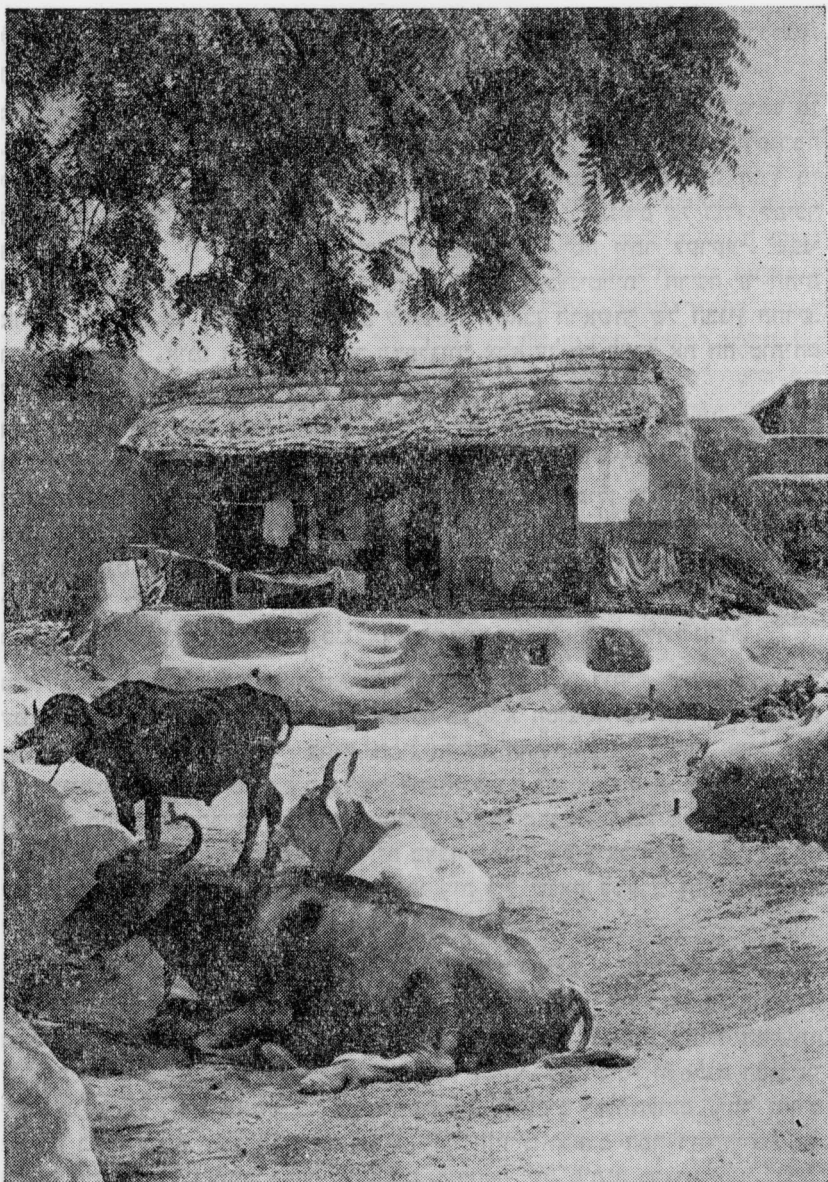
להם השפעה קטלנית על היחיד שנלכד בתווך. האדם משתעבד למוסדות ולטכנר לוגיה, האנושי שבו נשכח וחירותו מתקצצת.

מכאן הוא יוצא ומטיף לשיטה כלכלית שתהיה מיוסדת על היחידה הכלכלית הקטנה, כשהוא מודרך על-ידי האידיאל של הפיכת הבית לסדנה. בפרט הוא שם דגש בצורך לבטל את הקנין הקרקעי הפרטי ולהעביר את כל זכויות הקנין לפנה, שיאורגן כקואופרטיב. חלוקה מחודשת של הקרקע יחד עם פיתוחן של תעשיות בית, זה הפתרון שהוא מציע לבעיות הכלכליות של הודו. רק בדרך זו, הוא מאמין, אפשר להושיע את העם מתהום דלותו ורק כך יתן להגשים את מטרתו, להפוך כל כפר ליחידה שלמה-לעצמה ככל האפשר.

אף שהוא מכיר בכך שתכנית זו אינה יכולה להתקבל בכל העולם, מאמין הוא כי בסיכום צריך יהיה לבזר 85% מן המשק בצורה המתוארת ואת 15% הנותרים צריך יהיה למסור לתעשיות ריכוזיות כגון מטאלורגיה, חשמל ומסילות-ברזל. אבל האידיאל שלו הוא חברה שבה כל כפר יהיה „קהילה — קהילה ישראל, קהילה של פנים-אל-פנים; של אנשים החיים בצוות, היודעים זה את זה, כמין משפחה מורחבת; קהילה המיצרת את כל המזונות והמלבושים הדרושים לה, את חמרי-הבנין שלה. בעניינים חיוניים שפאלה חייב כל כפר להיות שלם-לעצמו כדי שלא יתערבו בחייו אנשים היושבים באיזה משרד ממשלתי מרוחק” (ש, ע' 218). רק קהילות המאורגנות בצורה כזאת יכולות להגשים ולקיים את האידיאלים הגדולים של הדת האסיאתית, ש...אנו חיים כדי להשיג את גאולתנו, בין אם נקרא לכך נירוואנה, כדרך הבודהיסטים, ובין אם נקרא לכך מוקשה, כדרך ההינדואיסטים — גאולה מסייגי הזמן והמרחב, מסייגי החיים והמוות — מעבדות. בזאת ראו את המאמץ הנעלה ביותר — האידיאל הנאצל ביותר שראוי לאדם לנהות אחריו — את הגאולה” (ש, ע' 19).

אין אסיה צריכה אפוא לחפש שום דרך חדשה — אף לא רעיון חדש להדריכה בתקופת התמורה העוברת עליה כיום, אלא עליה לנסות „...לבנות על היסודות הקיימים כבר בפועל”. תפקידם של המנהיגים האסיאתיים הוא לשדל את עמי אסיה שינהגו בהתאם לדתות שהם מחזיקים בהן, לפעול בנוסחות הקיימות ולהגשים כאן, ועכשיו, את אמונתם.

בדחתו את הרעיון שהסוציאליזם אפשר להעמידו על צמיחה משקית בלבד, או ש„הדינאמיקה של התמורה החברתית חייבת להתיסד על התנגשות בין אינטרס-עצמי אחד לזולתו”, הוא מטיף לצרכו של היחיד „...לכוף מרצונו את האינטרס שלו לאינטרס הרחב יותר של החברה”. לפיכך אין הוא בעד חלוקת עושר אלא בעד שיתוף בעושר. „השוויון אין פירושו ליטול מן העשירים ולחלק לעניים. הוא מתבטא בכך שהעניים יתנו דוגמה לעשירים על-ידי שינהגו את השוויון בתוכם תחילה”. ואולם כדי להשיג זאת יש „...לבנות תחילה טיפוס חדש של יצור-אנושי”. ותנועה זו של קימום אנושי, במנותק מן המעגל הסגור של פוליטיקה מפלגתית, מתוך

תמונת כפר באוטאר פראדש, הודו.

הודו: האדמה

שוויון־נפש למטרות הפוליטיות של תפיסת השלטון הממלכתי באמצעים פרלמנטריים או אחרים. היא־היא „צורך־השעה הגדול“.

כיון שטעם, כדבריו, את אִפְר העצמאות והסוציאליזם כאחד, גמר אומר לפרוש מן „הפוליטיקה המפלגתית והשלטונית“ ולהתמסר לתנועת בהודאן, תנועה של רפורמה קרקעית מרצון. נראה לו כי השיטה הדמוקרטית הפרלמנטרית שנטלה הודו מן המערב היא „דבר זר, שתול מבחוץ“, וגזירה עליה שתכזיב בתנאים של הודו. לפיכך הוא מציע לפתח שיטה פוליטית שהיא הודית יותר, „יפה יותר לקרקע“, שבני העם עצמם יוכלו להבינה ולפעול על־פיה. שיטה „קומוניטרית“ חדשה זו תהיה צריכה להתבסס על הכפרים, הצריכים להיעשות „האבן הראשה“ של הבנין החדש. והכפרים האלה „אינם זקוקים למשטר המפלגות“ אלא עליהם לקבל את החלטותיהם על הבסיס של „הסכמה כללית“.

המדינה שאותה הוא חווה בשביל הודו תהיה קונפדרציה של קהילות בעלות מימשל־עצמי. היא תקים היירארכיה לא ביורוקרטית אלא אורגאנית, מן הקהילה הכפרית באמצעות מועצות אזוריות, מחוזיות ומדינתיות, שכולן נבחרות, חוץ מאשר בדרג הכפר, בבחירות עקיפות המיוסדות על מידותיהם האישיות של המועמדים. בלא שניפנס לבדיקת מעלותיה וחסרונותיה של בנייה מדינית מסוג זה, די שנטעים כי למשטר מסוג זה מטיפים, בהבדלי־מינוח קלים (אך בלי אותו להט מוסרי), גם אישים שונים ומשונים כגנראל איוב ח'אן מפאקיסתן והקולונל נאצר.

מטיף נמרץ ותוקפני יותר לסוציאליזם האסיאתי הוא ד"ר לז'היא, שהיה פעם יחד עם ג'יאפראקאש נאראיאן במנהיגות מפלגת פראג'א הסוציאליסטית, אך כיום הוא מנהיג הפלג „הלוחם יותר“ בתוך הסוציאליזם ההודי. יותר מאשר אצל רוב המנהיגים הסוציאליסטים באסיה אפשר למצוא בד"ר לז'היא רגש עמוק של מרדות נגד רוב הקווים העיקריים שבחברה האסיאתית, אבל הרגשה זו של מרדות מקושרת לרוע־המזל במושגים אוטופיים ומופרזים בדבר תפקיד הסוציאליזם האסיאתי, שהם לרועץ לגישתו הכללית. כן גם מפעמת בו רוח של שנאה למערב והתנגדות עזה לתרבות של „העממים הוורודים“.

בחזירתו מנסיעה לאירופה ואמריקה כתב דברים מרים ובוטים על אסיה של „מיליונים שורצים, של מיליונים מוזהמים וחסרי־ישע, של ילדים מורעבים וחולים, של המוני־אדם נאלחים השרועים בפאתי דרכים, נגועים בחולי המשותף של העניות“. („אספקטים של מדיניות סוציאליסטית“, מפירסומי המפלגה הסוציאליסטית, ע' 3). הוא מאמין כי בשני־השלישים הרעבים של העולם „ירד האדם לדרגת בהמת־משא, הבתים הם על הרוב דירי־חזירים והאדם חסר רוח־חיים“. אף כי גם הוא מאמין בצורך בדרך אסיאתית מובהקת של פיתוח סוציאליסטי, בכל־זאת תפס שהתרבות המערבית יש לזכותה השגים גדולים בשטחי הטכנולוגיה המהפכנית, העלאת רמת־החיים והשוויון החברתי, וכי „...היא שהיתה היסוד הפעיל בהיסטוריה האנושית משך שלש־מאות השנים האחרונות“.

„...אסיה ואפריקה לא היו פעילות כל־כך וב־300 השנים האחרונות ישבו בחיבוק־ידיים. אין אני הודי המדבר על גדלותה הרוחנית של ארצו בעבר. יהיו אשר יהיו העבר או העתיד, ההווה שלנו הוא טיגופת. התכונה האפיינית ביותר לחלק־העולם שלי היא עצלות וחיבוק־ידיים” („לוהיא נפגש עם אמריקה” ע' 10).

כדי להתמודד עם מצב מעין זה, להמריץ למעש את העממים הגזועים של אסיה ואפריקה ולהקשות את „החגורה הרכה של העולם ממצרים ועד הודו”, מטיף לוהיא לקבלת תכנית סוציאליסטית אסיאתית דראסטית ולא הדרגית, בלתי־חוקתית ואם גם נוקטת שיטת־שלום של התנגדות ללא אלימות. תכנית שתשים את הדגש בבעיות הייצור שכבר נפתרו בארצות מתקדמות יותר.

אבל גישתו לבעיות הייצור נבדלת ביותר מזו של הרכושנות המערבית והסוציאליזם הדמוקרטי מצד אחד ומזו של הקומוניזם מצד שני. הוא אינו רואה „שום הבדל בין פ'ורד לסטאלין”. לדעתו שניהם מעמידים, בסופו של דבר, אותו סוג של תרבות.

ואולם שלש הסגולות של התרבות החדשה — טכנולוגיה מודרנית, רמת־חיים עולה ושוויון חברתי — באו עד משכר. רגשי החרדה, המתיחות והריקנות הכללית, הנובעים מן הרעב שאינן־להשביעו לרמת־חיים ולתפוקה מוגברת, שוב אין לשאתם. רגשי המתיחות והריקנות שבחיים המודרניים דומה שהם קשים מפדי להתגבר עליהם, בין במשטר הרכושני בין במשטר הקומוניסטי, „משום שהרעב להעלאת הרמה הוא אביהם והוא המשותף לשניהם”. היחיד ירד לדרגת מספר סתם. „ציביי־ליזציה זו, שתחילתה ברוממות האינדיבידואליזם, דומה כי השלימה תקופתה והגיעה לשלב שבו היחיד אינו אלא בורג במכונת הקולקטיב. עכשיו היא מחשבת להישבר תחת כובד משקלה שלה...” („לוהיא: גלגל ההיסטוריה; פירסומי נאוואהינד, ע' 96). גם אם אמנם מודה הוא כי השויון החברתי והכלכלי שאליו הגיעו העמים הלבנים של הציביליזציה המודרנית מן הראוי שיחדיר ענווה בתרבויות־אדם קודמות, עם זאת הוא מאמין כי לשד־החיים שאיפשר זאת בראשונה דלל כמעט כליל. לפי דעתו חייב אפוא האדם להרחיק מן הציביליזציה הקיימת בגילווייה הרכושני והקומוניסטי כאחד. קירבת תכונותיהם ומניעיהם הפקיעה מהם במידה שווה כל זיקה ליזימתה של ציביליזציה חדשה. שעה שתרבות כלה לדעוך הרי דרך־כלל הלפיד עובר לידי „המנודים”. לפי אמונתו, המנודים של הציביליזציה הנוכחית הם שני־שלישיו הנחשלים של העולם. אבל אלה ראויים יהיו לאותו לפיד „רק אם יפרדו מן הישן ויעצבו להם צורות מחשבה וחיים משלהם”.

הוא מודה כי אסיה זקוקה לעוד מכשירים ומכונות, לתעשיות ולמשלוחי־יד חדשים; שצריכה היא לעבד אדמות חדשות ולהפיק יותר מן הישנות. אך כל זאת אפשר יהיה להשיג רק על־ידי טכנולוגיה חדשה בדמות המכונה הקטנה והמכשיר הקטן, המונעים בכוח חשמל או בדלק או אפילו באנרגיה אטומית. אין הוא מאמין כי הפלך יכול להיות פתרון לעניה של אסיה. אבל הפלך המופעל בחשמל, בדומה לנו־ל־הבית החשמלי שהמציאה יפאן, יכול לשמש פתרון. פחות מדי קרקע ויותר מדי

בני־אדם ופחות מדי כלים — הנה זה סימנה של אסיה, ולכן אין כל אפשרות להשתמש כאן בטכניקה של ייצור המוני. ואולם המכונה הקטנה הזאת אפשר לספקה לכפר ולעיר ויש לבנותה על־פי העקרון של ייצור ותפוקה מידיים, ולפיכך לא תצריך השקעת הון גדולה. מכונה זו לא די שתפתור את הבעיות הכלכליות של העולם הנחשל. היא גם תאפשר „...חקירה והשגה חדשה של חברה בה יהיה האדם שרוי בשלום עם נפשו, נהנה מרמת־חיים מהוגנת, חי חיים של שוויו־משקל ופעילות רגועה, בלי רעב לרמות־חיים חמרות העולות והולכות תדיר; חברה שבה יהיה הכוח הפוליטי מבוזר ובה יהיו הכל מושלים בעצמם בשלום ובהשקט בכל הדרגים, מן הכפר ועד לפרלמנט העולמי“.

הסוציאליזם האינדונזי

מכל הסוציאליסטים שבאסיה ניסו רק מנהיגי הצמרת של המפלגה הסוציאליסטית האינדונזית, ואם גם לרוע־המזל בלא הצלחה, להתמודד עם הבעיות האמיתיות והיסודות של החברה האסיאתית. הם היחידים שהבינו כי ההחלטות הגורליות שעליהם להחליט טמונות לא רק בשטח המדיני, הכלכלי והחברתי אלא גם בשטחים הנרחבים והגורליים יותר של התרבות ושל ערכי־היסוד ושאילות־היסוד של האדם. שפן ההתנגשות האמיתית באסיה, שרבים כל־כך מבני המערב מתקשים לתפסה, היא התנגשות לא רק בין פילוסופיות ושיטות כלכליות או גושי־מעצמות מתחרים בלבד אלא בין הנחות־היסוד של התרבות האירופית והתרבות האסיאתית. סואטאן שהריר, ראש־הממשלה הראשון של הרפובליקה האינדונזית ומנהיג המפלגה הסוציאליסטית האינדונזית, הוא אחד המנהיגים המעטים באסיה שנתן דעתו על קרע זה בנשמתה של אסיה. בספרו „מן הגולה“ (הוצאת ג'ון דיי, ניר יורק), שהוא בחלקו מכתבים שכתב אל אשתו לשעבר בהולאנד בשנות גלותו ומעצרו (8—1934) ב„בובנדיגל, גיניאה החדשה“, ניגש שהריר היישר אל עצם־עצמה של הבעיה הזאת. עוד ב־1937 דחה שהריר את תפיסת המזרח „...כארץ מובטחת של שלווה־רוח־ונפש“, המושכת הרבה אירופיים. אדרבה, הוא רואה את המזרח — על „חוסר הדאגה“ ו„העליונות המוסרית“ שלו, מקום ש„יכולים בני־אדם לשבת שעות על שעות וממש לא לחשוב על שום דבר“ — כחברה של שיעבוד פיאודלי שאין בה זכר כלל להמרצים של החיים המחדרניים. עולם זה של עניות מרודה ועצלות, השרוי בפתח־נצחים מרוחות רעות ורדוף תדיר צלל־רפאים זדוניים, עוצב ונוזן על־ידי זיקות היירארכיות של חברה פיאודלית שבה כל העושר החמרי והרוחני מרוכז בידי קבוצה קטנה ובה רוב שאין לו מזון די־צרכו בא על סיפוקו בדת ובפילוסופיה.

בניגוד ל„מזרח העבדותי“, מעלה שהריר את דוגמתו של עולם מערבי נמרץ ודינאמי המקבל את „החיים הפעילים“. אומר הוא בגלוי כי „זהו מין פאוסט שאני מעריצו ואני משוכנע שרק על־ידי ניצול הדינאמיות הזאת של המערב ניתן לשחרר את המזרח מעבודתו ושיעבודו“. הוא מבהיר עוד יותר את גישתו הכללית

בהצהירו כי „המערב מלמד עכשיו את המזרח לראות בחיים מאבק וחתירה. תנועה פעילה אשר יש לכופף לה את מושג השלווה. גתה מלמדנו לאהוב את השאיפה לשם שאיפה, ובתפיסת־חיים כזאת יש התקדמות, שיפור והשכלה. ואולם מושג השאיפה איננו קשור בהכרח בהרס ושוד כפי שאנו מוצאים אותו עתה. נהפוך הוא, אפילו בפאוסט הרי השאיפה והמאבק משתמעים מהם עבודה קונסטרוקטיבית, יזימת מפעלים גדולים לתועלת האנושות. במובן זה מסמנים הם מאבק נגד הטבע, וזוהי תמציתו של המאבק: נסיונו של האדם לשעבד את הטבע ולמשול בו בכוח רצונו” („מן הגולה”, ע’ 5—144).

יתר על כן, לפי דעתו זקוק עכשיו המזרח „...לא למנוחה — או מוות — אלא לצורה נעלה יותר של חיים ושאיפה. עלינו להרחיב את החיים ולהכניס בהם תוכן ולהעלות ולשפר את המטרות שעליהן אנו שואפים. זה הדבר שלימדנו המערב וזה הדבר שאותו אני מעריך במערב, על אף אכזריותו וגסותו. הייתי מוכן אפילו לקבל את האכזריות והגסות הזאת כקווי־לואאי של תפיסת־החיים החדשה שהקנה לנו המערב. הייתי מוכן אפילו לקבל את הרכושנות כצעד קדימה לעומת החכמה והדת רבות־התהילה של המזרח. שכן דווקא החכמה הזאת והדת הזאת הן המאפשרות לנו להבין את העובדה שירדנו עד שפלה־החתיות שיכול האדם לרדת אליהן: ירדנו לדרגה של עבדות ושל השלמה עם השיעבוד” (ש, ע’ 145).

שהריר מציע אפוא „...שכל צעיר וצעירה במזרח ישאו עיניהם מערבה, שפן רק מן המערב יוכלו ללמוד לראות עצמם בחינת מרכז של חיוניות אשר ביכלתו לשנות את העולם ולהיטיבו”. שהריר מודה שקראו לו לפעמים „מערבי־למחצה”, וכי לעתים קרובות חשוד היה בעיני אלה הנוטים לשמירה קנאית על התרבות והציביליזציה של המזרח והדוחים את החמרנות של המערב. אכן, זוהי הסרגדיה של הסוציאליזם האינדונזי. כי אם גם הודו הפל שהיו בה במפלגה הזאת כמה מן האנשים המוכשרים ביותר באינדונזיה, הרי משקלה הולך ויורד בתמידות מאז העצמאות וכיום אין היא אלא קומץ מנהיגים התלושים מחייהם ומחשבותיהם של אחיהם ולמעשה אין להם כל השפעה בארץ. חזקן עליה לא רק להטוטר כסוקארנו אלא גם הקומוניסטים, הנמרצים וחסרי־הרתיעה יותר ממנו. דבר זה קרה לא רק מפני שהסוציאליסטים האינדונזים דרשו שתהיה מנהיגות ארצם ישראל, חרוצה ושוקדת על האינטרסים האמתיים של העם ושתקבל עליה את המלאכה היגיעה להורות לאומה „שיטות ייצור טובות יותר, אנוכיות נאורה, ועל הכל — ארחות־חשיבה ראצינליים יותר”; אולי הסיבה העיקרית לכשלונם טמונה בעובדה שאם גם חשבו, ועודם חושבים, במושגים מערביים, לא הוכיחו כוח ועוון־החלטה מספיקים לפעול, או להתקבל על האומה כנושאי המערביות האמיצים של אינדונזיה.

למרות כשלונם של הסוציאליזם האינדונזי בארצו, הרי הבעיות הגדולות שהעלה שהריר עדיין הן הבעיות המרכזיות בדרום־מזרח אסיה. מזה 300 שנה ויותר חדרה לכל החברות האלו השפעתו הסורדנית של המערב. לחצו זה של המערב עליהן, הגם שהיה שטחי ומגבל, הפך להיות הכוח החברתי הראשון־במעלה שאָתו עליהן

להגיע לידי הבנה. הדבר שטוינבי קרא לו „השאלה המערבית“ הפך להיות קריאת-התגר האדירה שעליה תוצרכנה להגיב במוקדם או במאוחר. מובן, נוח הוא הרבה יותר, ובמובן ידוע אנושי הוא ביותר, להירתע מהיענות לקריאת-התגר הכאוכה הזאת ולהימלט מן האנדרלמוסיה והקלקלות ושעות-הכושר שבהיסטוריה. תמיד קשה הוא ביותר לקבל אלטרנטיביות קיומיות פשוטות מסוג זה, בין שהן מוצגות בפני יחיד ובין שהן מוצגות בפני חברה שלמה. שפן ההתמודדות עם קריאת-התגר כזאת, מציאת נתיב, בחירתו ופילוסו בתוך מבוך מסוכסך של סתירות, מתיחות וגורמי-לחץ מתנגשים, מצריכות דרגה ידועה של עזרה-חלטה וכוח נפשי שרק אותם המחוננים בכוח-יצירה אמיתי מסוגלים להן.

בפרספקטיבה היסטורית

על רקע הפרספקטיבה ההיסטורית הרחבה ביותר, נתונה אסיה בתקופת היסטוריה שבה קצב התפתחותה מחייב לשבור את „מעגל המנהג“, שבה יש לאפשר את מירב החופש לתעצומות-המרץ המפוצצות הדרושות לביצוע מעשה זה של התחד-שות. הניגוד היסודי הזה בתוך החברה האסיאתית, בין כיתות החדשנות לכוחות המסורת, בין הקריאה לבנות חיים חדשים לבין משיכתו של העבר, מגיע עד-משבר בבעיית ההתמערבות. אכן, אם רצונן של חברות אלו להתחדש, להוציא את כוחות-היצירה הספונים בהן מן הכוח אל הפועל, יהיה עליהן לצעוד בדרכי-החתחתים של השיחורר. ואולם משעה שיוחל בהצלחה באותה „הפלגה“ לתוך המודרניזציה, יתגבשו כוחות המסורת החברתית שתפקידם הוא לבלום ולעדן את התופעות הכרוכות בתהליך זה של חדשנות, להעניק לחברה חוש לסגנון ולהכרת-ערך עצמית. אבל ברגע זה דווקא יש לראות בכוחות החדשנות את כלי השיחורר העצמי.

ואולם הצעידה לקראת מטרות ההתמערבות אין פירושה שתקפה אסיה את עצמיותה או שתיעשה סתם העתק של המערב. אין גם פירוש הדבר שארצות אסיה תגענה מחר, או אף במספר הדורות הקרובים, לרמת-החיים-והתרבות של המערב (על כל ברכותיה וחסרונותיה). הרבה מן הצורות והדפוסים הישנים, רבייה-ערך והמתנוונים כאחד, אם למוטב ואם לא למוטב, לא די שיישאר אלא שגם יעמדו משך זמן רב בקשי-עורף כנגד כל המאמצים לחולל בהם תמורה. אבל דבר זה פירושו שהחברות האלו העתיקות, טרום-הרכושניות, שזה מאות-בשנים הן סטא-טיות וקופאות על שמריהן, פחות או יותר, צריכות להחדיר עקרון דינאמי ומהפכני חדש לחייהן. שומה עליהן להגיע לכלל סינתזה חדשה, חיונית ויוצרת בין אסיה למערב. ויש להבין בבירור שאם גם הרצון להימנע מכל השגיאות וההפרוות האכזריות של המערב הוא רצון הראוי לשבת, הרי עם זאת נראה הדבר כי לא תיתכן התקדמות בענייני אנוש בלי שגיאות והגזמות וכי יהיה על אסיה לשאתן ולנסות להתגבר עליהן כמו שמוטל הדבר על כל חברה בוגרת וגברית.

הסביבה הטבעית השלטת — שעיצבה, גימדה ודילדלה את חייהם ומחשבתם של כל יושבי האיזור הרבים־מספור מקדם־קדמתה — אפשר להביאה לידי ממדים אנושיים רק בעזרת מיפון בקנה־מידה גדול. חברה שהיא חקלאית בעיקרה יש להפכה לחברה העוסקת במידה ניכרת בתעשייה, תחבורה, מסחר ושירותים. כדי לספק רמת־חיים גבוהה יותר לפל, להסיר את עול העוני המשתק, צריך שתיעשה הצמיחה הכלכלית סימן מהותי לכל אחת מן החברות האלו. בעקבות זאת צריך יהיה לעצב ציביליזציה טכנולוגית חדשה בשילוב כוחותיהם של המדע והתעשייה. ואת הציביליזציה החדשה הזאת יצמיחו לא הכפרים הארכאיים וחסרי־חיים, על כל „חכמתם הקדומה“, אלא ערים יוצרות, חרף כל ההמולה ואי־הסדר שבהן. בלי ערים וחיי עיר, בלי אפיקורסותן ודריכות־מנוחתן, בלי רוחן השוקקת, היוזמת, לא תיתכן למעשה שום ציביליזציה על שום רמה שהיא.

והנה הציביליזציה הטכנולוגית החדשה הזאת של אסיה, אף אם תקום, הרי עוד עשרות ועשרות שנים תוסיף להיבדל בהרבה מובנים חשובים מן הציביליזציה המפותחת ביותר הקיימת בארצות המתקדמות של אירופה ואמריקה. היא לא תהיה תרבות עירונית כל־כך כחברה המערבית, אף גם לא תהיה תעשייתית כמותה, והשאיפה והשאפה לא תמרצנה אותה בדרכה באותה מידה. רובם של יושביה יוסיפו לשבת עוד ימים רבים בכפריהם, לעסוק בעיסוקים חקלאיים, בתוספת תעשיות־בית מסוג זה או אחר. נראה כי החברה התעשייתית שתהיה בדרום־מזרח אסיה, או שאותה תרצה ליצור (אפילו בתנאים הטובים ביותר), תפעל על דרגת חיוניות נמוכה יותר ועל יסודות רדודים יותר. אבל ברור גם שאפילו קודם שייתכן לבנות טיפוס צנוע זה של חברה תעשייתית יהיה על כל הארצות האלו, בלי יוצא מן הכלל, לחרוג מן הגבולות החברתיים והתרבותיים שהציבו לעצמן ולהתכונן לתמורות כבירות וחרیפות בחייהן שכמותן לא העלו בדמיונם אפילו המעטים ממנהיגיהן שנתנו דעתם על תמורה.

יותר מכל זקוקה אפוא אסיה הלא־קומוניסטית להופעת עילית חדשה של מתכנים ומחדשים, המוכנים־ומזומנים לקבל עליהם את התלאות והסיכונים העצומים של המודרניזציה והחדורים אומץ־לב למשוך ולהעלות את חברותיהן ולשנות את האתוס של הציביליזציה שלהן. בתוך העילית המדינית החדשנית הזאת יהיו היוזם, איל־התעשייה, החלוץ המשקי הנועז, צריכים לתפוס מקום חשוב ביותר. היוזמים האלה יכול שיהיו אנשים פרטיים, ראשי אגודות קאופרטיביות (תעשיי תיות או חקלאיות), או מנהלי תעשיות שהולאמו. אבל יהיו אשר יהיו התפקידים אשר יטלו על עצמם, יהיו אשר יהיו הדפוסים המוסדיים שבהם יבחרו, מכל־מקום תוצרך קבוצה חדשה זו של יחידים בעלי יזמה לפרוץ מאפיק הזרימה התרבותית המסורתית של האומה, ליצור משק חדש ולהפעיל המוני־אדם ולקרוא דרור לסגולת־היוצר שלהם.

בניינה של הציביליזציה החדשה, בלי שים לב למהירות התפתחותה, הוא מלאכה מיגעת שמטבע הדברים עליה להימשך מאות בשנים ולאמיתו של דבר אינה יכולה

להסתיים לעולם. אבל ראשית־דבר יש לפתח אידיאולוגיה חדשה, שפוחה מספיק לא רק לחולל מהפכה בסולם המסורתי של הערכים המוסריים אלא גם ליצור טיפוס חדש של אופי אסיאתי. אידיאולוגיה זו צריכה לא רק לדגול באידיאלים חדשים של התנהגות חברתית אלא הכרח גם שיהיה בה הפוח ליצור צורה לנשמות ולהפרותן. קיצורו של דבר, הכרח שתוכל להזריק זרע של יכולת אדירה לתוך החברה עד שמיד יגרה וימריץ את העשייה המתמידה והנמרצת וישמש חומצה המאכלת הרבה מן היחסים הנהוגים והמפריעים.

אמרו כבר שהטכנולוגיה עניינה תמיד בהפעלת אנרגיה. העילית החדשה הנדרשת במפגיע תוצרך להתעסק במשימה הראשונה־במעלה של הפעלת אנרגיה אנושית משוחררת. צריך יהיה להניע חברה שלמה לעבודה יוצרת ולארגן אותה ליצירת עושר בקנה־מידה עצום. בלי פולחן כזה של עבודה, בלי רגש דתי כמעט לחשיבות העבודה לשיפור האדם בעולם הזה, לא תיכון למעשה שום שיטה תעשייתית מודרנית. ואולם משעה שנוצר צירוף זה של סגולות, משעה שנקרא דרור לכוחות החיוניים שבעשייה הדינאמית, משעה שהעקרונות החדשים של התמורה והניסוי חודרים אל עצם הרבדים התמודעים של נפש האדם — ומחוללים שם תמורה נפשית־פנימית גמורה — רק אז תקום החברה לפתע ולתפארה לחיים ותעבור משלב אחד של תרבות אל משנהו — ממצב פרימיטיבי יותר אל מצב מתקדם יותר. בלעדי זאת תישארנה כל התברות של דרום־מזרח אסיה שרויות בקדחת של אי־שביעות־רצון ואי־יציבות, כשהן נקלעות בלי מנוח בין דמוקרטיה לקומורניזם, בין התמערבות ל"אסיאניזם", בין שאננות לבהלה, בין שיטות־מימשל פרלי־מנטריות רופסות למימשלי רודנות צבאית נטולי הדרכה. היא תישאר מדולדלת ועלוכה, מבחינה כלכלית ורוחנית כאחת, גם אם תקים כמה מפעלי פלדה, סכרי השקאה ומאיצים גרעיניים, שפן כל היסודות החיוניים האלה של החברה המודרנית, בהקשר הנוכחי של סידוריה, יכולים לשמש רק פיראמידות במדבר בלבד, או בנייני־על רופפים ושברים הנשענים על יסודותיהם הסדוקים של מוסדות מאובנים ואמונות שנתישנו.

וכמובן ברור הדבר (או שכבר צריך היה להיות ברור) שאם לא תצליח תנועת רפורמה בלתי־קומוניסטית אך ראדיקלית להגשים את כל המטרות המוקשות האלו של המודרניזציה יישאר השטח פנוי לגמרי לנצחונה של האלטרנטיבה הקומוניסטית, חסרת־רתיעה ובלתי־אנושית — אך מצליחה עד מאד.